

Васильчишин О.Б.,*к.е.н., доцент,**докторант кафедри податків і фіскальної політики,
Тернопільський національний економічний університет*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМА ПЛЮРАЛІЗМУ ПІДХОДІВ

Анотація. У статті розкрито проблему неоднозначності підходів до визначення економічної сутності фінансової безпеки банківської системи. Визначено, що важливим є забезпечення стійкості фінансової складової у безпеці комерційного банку. Крім цього, в контексті проблеми встановлено, що сучасні банки функціонують і як комерційні установи, і як елемент економічної системи держави, що повинен забезпечити стабільні умови для нормального її функціонування і підвищення рівня життя населення. Розкрито зміст економічних основ фінансової безпеки банків через базові постулати її формування. З урахуванням окреслених постулатів, що формують економічну сутність фінансової безпеки, визначено певну економічну платформу фінансової безпеки банку як детермінант безпеки банківської системи.

Ключові слова: безпека, фінансова безпека, банк, стійкість банку, фінансова безпека банку, загрози фінансової безпеки, економічна сутність фінансової безпеки банку.

Постановка проблеми. Серед проблем захисту банківської діяльності від загроз зовнішнього і внутрішнього характеру все більш актуалізується необхідність створення системи фінансової безпеки. Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної і безпечної діяльності, як, зокрема, забезпечення повернення кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків.

Саме тому розглядати економічну сутність фінансової безпеки банку необхідно невіддільно від функціональних особливостей банківської діяльності. Зазначимо, що проблеми функціонування банківської системи та механізму надання банківських послуг повною мірою відображають рівень і характер розвитку продуктивних сил суспільства. Всі ці аспекти функціонування банків в суспільно-економічній формації регулюються рамками національного та міжнародного законодавства. У зв'язку з цим певний науковий інтерес викликає трансформація підходів до розуміння економічної сутності фінансової безпеки комерційного банку та його значущості в системі суспільних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами фінансової безпеки суб'єктів господарювання загалом і банків зокрема займаються багато вітчизняних і зарубіжних вчених. Так, фінансова безпека як один зі складників економічної безпеки суб'єкта господарювання з відповідними інструментами управління розглядається в наукових працях І.В. Багровецької, К.С. Горячевої, М.М. Єрмошенко, Є.М. Івашиної, Л.С. Козак, Л.А. Некрасенко, Ю.М. Рибалки, І.В. Чібісової. Водночас фінансову безпеку як самостійний об'єкт управління, що здатний ефективно використовувати свій ресурсний потенціал, розглядають О.В. Ареф'єва, Є.К. Бондаренко, В.С. Домбровський, О.С. Журавка, А.О. Єпіфанов, В.І. Мунтіян, Т.Б. Кузенко

О.Л. Плachtун, а також Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон.

Фінансову безпеку як певний фінансовий стан суб'єкта господарювання, який характеризується відповідною стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, розглядають І.О. Бланк, О.І. Воробйова, О.Е. Пономаренко, І.В. Нартова, Я.О. Кіріченко та інші науковці.

Фінансову безпеку як діяльність суб'єкта з управління ризиками, як підхід до визначення сутності реалізовано в наукових працях О.А. Кириченка, І.В. Кудрі, А.І. Бартиша, В.І. Куцика.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте досі відсутні єдині підходи до сприйняття та оцінки загроз фінансової безпеки національної економіки загалом та банківської системи зокрема.

Мета статті полягає в теоретичному узагальненні плюралістичних підходів до визначення економічної сутності фінансової безпеки і на основі результатів узагальнення, окреслення економічного змісту безпеки банківської системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні теоретики і практики економічної безпеки перевагу віддають позиції, за якої для досягнення найбільш високого рівня економічної безпеки банк повинен проводити роботу із забезпечення стабільності та ефективності функціонування основних її складових, до яких відносяться фінансова складова, інформаційна складова, технологічна складова, кадрова складова, правова складова. Тобто фінансову безпеку розглядають і як складову економічної безпеки (праці М.М. Єрмошенка, Д.А. Артеменка, П.І. Мунтіяна, Є.О. Олейнікова та ін.).

Так, більш конкретну позицію, однак з точки зору підприємства має Є.О. Олейнікова, яка визначає фінансову безпеку як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, що виражене у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління і використання основних та оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного і фінансового розвитку [22].

Вважаємо, що таке трактування, попри свою комплексність, є нераціональним, оскільки автор пов'язує фінансову безпеку лише з раціональним використанням корпоративних ресурсів, вочевидь, маючи на увазі певні чинники функціонування, що використовуються власниками і менеджерами підприємства для виконання цілей бізнесу. Однак зовсім не враховуються зовнішні, часто об'єктивні чинники загроз.

С.М. Ілляшенко стверджує, що про послаблення фінансової безпеки свідчить зниження ліквідності, збільшення кредиторської та дебіторської заборгованостей, зниження фінансової усталеності тощо [14, с. 13]. Тут визначено лише декілька індикаторів, що відображають вплив певних загроз на діяль-

ність суб'єкта господарювання, але не встановлено, чим є саме фінансова безпека.

І.О. Бланк вважає, що фінансова безпека суб'єкта господарювання – це не що інше, як кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку в поточному та перспективному періоді [7]. Трактуючи фінансову безпеку як рівня фінансового стану неповною мірою формулює сутнісну та методологічну складову цієї дефініції, що надто звужує на перший погляд найбільш розширене трактування.

Фінансову безпеку визначають і як певний стан фінансової стабільності, в якому повинен знаходитися суб'єкт господарювання для реалізації своєї стратегії, який характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам [24, с. 69]. Якщо розглядати фінансову безпеку лише як один зі станів фінансової стабільності, то це суперечить самій сутності поняття фінансової стабільності, тобто ми вважаємо, що саме фінансова стабільність сигналізує про те, що суб'єкт господарювання знаходиться у стані фінансової безпеки, а не навпаки.

Отже, фінансова складова у безпеці є найбільш важливою, оскільки фінансова стабільність свідчить про забезпеченість банку як суб'єкта господарювання власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрям розміщення.

Відповідно до розмаїття поглядів дослідників на проблему фінансової безпеки суб'єктів господарювання не менш різноманітними є трактування категорії фінансової безпеки банку.

П.А. Герасимов визначає фінансову безпеку банку через поняття стабільності і стійкості фінансового стану банку. Також вагомим, на думку автора, є ступінь ефективності фінансово-економічної діяльності, рівень контролю за зовнішніми та внутрішніми ризиками, рівень достатності капіталу та ступінь захищеності інтересів акціонерів [10, с. 23].

Комплекс заходів із досягнення максимально можливої платоспроможності та стійкості комерційного банку, ліквідності його балансу, ефективної структури капіталу та найприбутковіших напрямів його вкладень, що одержується шляхом чіткого стратегічного та тактичного планування, аналізу та запобігання загрозам фінансового характеру, розглядається в праці Д.А. Артеменка [3].

Фінансову безпеку банку визначають і як динамічний стан, за якого банк юридично і технічно здатний виконувати та реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання, а також має у своєму розпорядженні механізми для реалізації цього потенціалу [33, с. 119].

І.О. Барановський сформулював підхід, за якого фінансова безпека розглядається як сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню та відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненню банком статутних

цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує [5, с. 12].

У концепції економічної безпеки України, розробленій Інститутом економічного прогнозування при Національній академії наук України, під фінансовою безпекою розуміють захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин [2, с. 56].

Фінансова безпека банку – це такий стан банку (банківської системи загалом), що характеризується здатністю протистояти можливим зовнішнім і внутрішнім загрозам банківської діяльності завдяки комплексу правових, організаційних та управлінських заходів для забезпечення нормального функціонування та розвитку в умовах дестабілізуючого впливу навколишнього середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави) [16, с. 26]. Відповідно, основною метою фінансової безпеки банку є забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи загалом на ринку банківських послуг і недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків унаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз.

Існують трактування, у яких поєднуються як рівноцінні компоненти фінансова та економічна складова безпеки. Так, О.А. Євченко розглядає фінансово-економічну безпеку банків як такий фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дає змогу своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах [12, с. 52].

С.М. Побережний вважає, що ключовими характеристиками фінансової безпеки банків є такі [27, с. 11]:

- забезпечення рівноважного і сталого фінансового стану банку;
- сприяння ефективній діяльності банку;
- можливість на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку;
- нейтралізація криз, запобігання банкрутствам.

За результатами огляду позицій багатьох дослідників ми дійшли висновку, що найбільш важливою і складною є проблема забезпечення фінансової складової у безпеці комерційного банку, тому що в стійкому фінансовому середовищі банк працює ефективно і має достатні кошти для вирішення завдань щодо захисту інформації, охорони співробітників банку, залучення в усі структури висококваліфікованих фахівців.

З іншого боку, фінансова складова – це результуюча всіх інших складових, її високий рівень зумовлюється успішністю дій за іншими складовими. Отже, трактуємо фінансову безпеку банку як детермінант економічної безпеки банківської системи.

Фінансову безпеку банківської системи загалом та її окремих складових слід розглядати у двох аспектах. По-перше, з точки зору фінансових наслідків її діяльності для країни загалом та клієнтів і контрагентів зокрема. По-друге, з точки зору недопущення та відвернення явних і потенційних загроз фінансовому стану всієї банківської системи країни, НБУ та вітчизняним комерційним банкам [31].

Отже, погоджуємося з думкою про те, що безпека банківської системи – це спроможність банківської системи стабільно і надійно забезпечувати фінансову самостійність держави, ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для

забезпечення її соціально-економічного розвитку та обслуговування фінансових зобов'язань [1].

Як зазначають окремі дослідники проблеми діяльності сучасних банків, функція банківської діяльності, на відміну від функції банку, характеризує банк як абстрактну економічну структуру з макроекономічних позицій, з позицій її місця в економічній системі загалом і впливу на все економічне середовище, в якому банк функціонує, а також враховує мікрорівень, характеризуючи залежність діяльності всередині банку від зовнішніх умов [17, с. 152].

Економічна природа банку дає йому законодавче право надавати фінансові послуги, які, відповідно до законодавства, належать виключно до банківської діяльності.

Водночас нова реальність полягає в тому, що комерційні банки функціонують в якісно іншій сфері фінансових і банківських послуг, заснованій на кредитно-дезитному фінансовому посередництві. Можна погодитися з теоретиком банківської справи, професором Дж. Сінки, який вважає, що технологічні зміни в банківській сфері сприяють зміні структури ринку фінансових послуг. Майбутню форму фінансових послуг визначає взаємодія нових технологій з фінансовими інноваціями і процесами поширення нових банківських продуктів. Банки розширюють горизонти сфери надання традиційних продуктів і виходять на нові сегменти системного збуту фінансових і банківських послуг [29]. На думку П.С. Роуза, існують дев'ять функцій сучасного банку, такі як, зокрема, кредитна, функція інвестиційного планування, функція платежів і розрахунків, ощадна, функція управління потоками готівки. Також дослідник зазначає, що банківська система не може функціонувати без існування банківського ринку, концентрації банківських ресурсів і торгівлі банківськими продуктами. Розвиток банківських послуг, конкуренції в кредитній та інвестиційній сферах фіксує зрілість товарно-грошових відносин в суспільстві [28]. Г. Асхауер виділяє такі функції банків як кредитних установ, як трансформація строків, трансформація розмірів грошових сум, трансформація ризику [9, с. 11].

В.М. Усокін зазначає, що комерційні банки відносяться до особливої категорії ділових підприємств, що одержали назву фінансових посередників. Вони залучають капітали, заощадження населення та інші вільні грошові кошти, що вивільняються в процесі господарської діяльності, а також надають їх у тимчасове користування іншим економічним агентам, які потребують додаткового капіталу [32].

Отже, діяльність банків має двоїтий характер, тобто, з одного боку, банки як комерційні установи зацікавлені в отриманні максимального прибутку, а з іншого боку, будучи важливим соціальним інститутом та основною ланкою фінансової інфраструктури національної економіки, саме вони повинні забезпечити стабільні умови для нормального функціонування держави і підвищення рівня життя населення.

Як елемент банківської системи сприяють економії суспільних витрат обігу, сприяючи тим самим прискоренню оборотності грошей, прискоренню розрахунків тощо.

Однак слід зазначити, що тенденція розширення функцій банків в сучасних умовах продовжується. Для зміцнення своїх позицій на ринку вони активніше надають нехарактерні для себе послуги, проникаючи в нетрадиційні для них сфери фінансового підприємництва, тим самим підвищуючи свою роль і значення в житті сучасного суспільства.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин фінансова глобалізація, вільне переміщення капіталів, ресур-

сів та інформації в рамках зональних і світових ринків стали основними рисами світового економічного середовища, в якому функціонують сучасні банки.

Ці тенденції розвитку світової економічної системи сприяють зростанню рухливості банківських капіталів, появи нових банківських операцій, що відповідають запитам клієнтів, що суттєво змінилися, розвитку інвестиційного банківського бізнесу, уніфікації і стандартизації бізнес-процесів в рамках національних і світових банківських систем.

Тому банківська система будь-якої країни з її специфічними рисами не може функціонувати ізольовано, оскільки вона входить до світової банківської системи та є її складовою. Тому будь-які зміни, які відбуваються у світовій банківській системі в ході її еволюції, відбуваються на процесі функціонування національної банківської системи [23, с. 22].

Банківська система найчастіше розглядається як поняття, яке характеризує певну сукупність банків, які обслуговують потреби економічних суб'єктів. Банки утворюють той блок системи, який дає змогу виконувати властиві їй функції в економіці.

За інституційним підходом банківська система є певною сукупністю банків, небанківських кредитних установ і банківської інфраструктури, що забезпечують її стійкий розвиток.

Однак система не може виступати тільки як сукупність банків. Система за своїм змістом потребує збереження цілісності, налагодження взаємозв'язків елементів з метою виконання нею певної ролі в економіці.

З огляду на це дослідники виділяють функціональний підхід, за яким банківська система розглядається через призму діяльності банків, їх операцій, організацію банківської діяльності та її регулювання [4]. Отже, у певному розумінні банківська система є поєднанням інституційного та функціонального принципів під час розкриття її змісту.

Сьогодні банківські установи шукають нові методи забезпечення власної стійкості. Усвідомлюючи місце та роль банків у розвитку національної економіки, центральні банки світу збільшують значення коефіцієнтів достатності капіталу, а комерційні банки, відповідно, ускладнюють системи управління ризиками, підсилюють продуктову і географічну диверсифікацію своїх продуктів і послуг.

Світова практика показує, що банки починають довіряти власну безпеку, продаючи частину своєї системи управління ризиками іншим банкам, створюють спеціальні резерви під оцінений ризик наданого кредиту, підсилюють диференціацію своєї діяльності, зокрема за допомогою переплетення банківського і страхового бізнесу, розширення інвестиційної банківської діяльності, включаючи трастове управління.

З урахуванням розмаїття підходів до сутності безпеки банків, а також визначення місця та ролі банківських установ у розвитку економіки для формування комплексного підходу до встановлення економічних основ фінансової безпеки банків доцільно використати певну систему постулатів, зокрема таких.

1) Економічна сутність фінансової безпеки знаходиться у безпосередньому взаємозв'язку з економічним змістом функціонування банківських установ, оскільки фінансову загрозу слід розглядати як економічну категорію, яка відображає певний тип відносин між суб'єктами економічної системи (у цьому разі – банківської системи).

Варто зазначити також, що функціонування банківських установ незалежно від рівня капіталізації, обсягу активів без

можливих економічних загроз не існує. Це об'єктивна реальність у діяльності сучасних фінансово-кредитних установ в середовищі, яке постійно трансформується. Суб'єктивна оцінка усіх можливих загроз та ризиків є детермінованою, тобто менеджери банку можуть сприймати певні події чи обставини і як абсолютну загрозу, яка може привести до краху, і як попередження, в результаті якого можуть виникнути небажані відхилення від вибраної мети розвитку, і як реальну можливість отримання додаткових переваг. Таким чином, в сучасних умовах пошуки стратегічно ефективних з точки зору фінансової безпеки моделей розвитку банківської системи тривають.

2) Наявність системи забезпечення фінансової безпеки дає можливість отримання додаткових позитивних економічних результатів. Водночас відсутність такої системи унеможливає функціонування та призведе до зниження ефективності діяльності банківських установ, оскільки можливими є прояви загроз, що порушують їх економічну стійкість.

У контексті дослідження перш все зауважимо, що поняття «стійкість банку» не є якимось новим, воно часто вживається як у теорії, так і в практиці банківської справи. Його використовують для вираження результативності розвитку діяльності кредитної організації. Набір характеристик, які при цьому використовуються, настільки широкий, що дослідники, обговорюючи цю проблему, не знаходять однозначного визначення сутності стійкості. Підставою для цього є співвідношення між стійкістю і тими індикаторами або факторами, які визначають її існування. Безсумнівно, тільки з'ясувавши сутність поняття «стійкість банку», можна визначити і набір показників, і перелік факторів, які спричинять порушення стійкості, а отже, порушують фінансову безпеку.

3) Передумовами порушення фінансової безпеки будь-якого суб'єкта господарювання є наявність незадовільних результатів діяльності, відсутність достатнього ресурсозабезпечення, кадрового забезпечення, нерациональна організаційна складова процесу управління, а також відсутність чіткої методології в ідентифікації та прогнозуванні виникнення можливих загроз.

Розкриваючи сутність цього постулату, звернемо увагу на те, що основним завданням банку є максимізація коштів акціонерів за дотримання допустимого рівня ризику. Водночас надійність і прибутковість банку суттєво впливає на добробут країни, зокрема на діяльність кожного господарюючого суб'єкта. Отже, у процесі забезпечення фінансової безпеки необхідними стають якісний аналіз фінансових результатів діяльності та ефективне управління фінансовими ресурсами банку.

Мотивацією менеджменту банку для формування ефективної кадрової політики повинне стати розуміння того, що людські ресурси для банку є його стратегічним ресурсом і неможливо досягнути поставлених цілей без забезпечення управління кадрами на належному рівні. Кадри – стратегічний ресурс банку, оскільки висококваліфіковані і мотивовані працівники є невід'ємною складовою у функціонуванні сучасного конкурентоспроможного банку. Базовими принципами в управлінні людськими ресурсами з точки зору забезпечення фінансової безпеки є максимальне розкриття потенціалу працівників, виокремлення їх як ключового чинника, що визначає ефективність використання всіх інших ресурсів банку.

Водночас вагомим в контексті означеної проблеми фінансової безпеки є ускладнене завдання, що пов'язане з неефективним менеджментом, а саме неправильний вибір моделі організаційної структури. Організаційна структура, яка не відповідає

бізнес-моделі банку, призводить до надто тривалого процесу прийняття управлінських рішень, що загалом сприяє уповільненню бізнес-процесів і знижує конкурентоспроможність банку на ринку банківських послуг.

Саме тому об'єднання посадових позицій в підрозділах повинне відбуватися щодо групування знань і навичок співробітників, процесу і виконуваних ними функцій, часу роботи, випуску продуктів і послуг, місця проведення операцій, які обслуговують клієнтів [20, с. 10].

Зауважимо також, що з точки зору методології ідентифікації фінансових загроз банк є складною відкритою динамічною системою, що знаходиться в процесі постійного ресурсного обміну із зовнішнім середовищем. І.О. Бланк стверджує, що найважливішою вихідною передумовою формування системи фінансової безпеки є саме ідентифікація. Він вважає, що від того, наскільки точно і повно ідентифіковано склад загроз, оцінено рівень інтенсивності їх прояву та можливого збитку, залежить ефективність побудови всієї системи фінансової безпеки [7, с. 49].

Оскільки загрози характеризуються різноманіттям прояву, з метою їх найбільш змістовної ідентифікації під час формування системи фінансової безпеки банку необхідно здійснити їх класифікацію за якомога більшою кількістю ознак. У науковій літературі представлено різні ознаки класифікації видів загроз для фінансової безпеки суб'єкта господарювання (табл. 1).

Розглянуті класифікаційні ознаки загроз спрямовані на формування системи забезпечення фінансової безпеки. Ефективність побудови такої системи для банку залежить від своєчасності і повноти визначення майбутніх втрат.

Водночас попередження та раннє реагування є можливим лише завдяки тому, що в банку під час проведення значних за обсягом операцій діє прогноз-система, тобто всебічне дослідження специфіки операції та виявлення факторів можливих ризиків. Базовим елементом такої системи є ідентифікація факторів банківських ризиків.

Перебуваючи у стані невизначеності, можливої зміни як внутрішніх, так і зовнішніх чинників діяльності, менеджмент банку приймає ризикові рішення в умовах гострої конкуренції, вживаючи заходів запобігання прогнозованих небезпек і нейтралізації наявних загроз, забезпечуючи тим самим ефективну систему ідентифікації досягнення стратегічних цілей розвитку.

4) Фінансова безпека безпосередньо пов'язана зі збалансованістю грошових потоків.

Окремі дослідники вважають, що найбільше значення у діяльності суб'єкта господарювання має прибуток. Але П. Друкер у своїй праці "Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles" доводить, що насправді він є вторинним, а грошовий потік має значно більше значення у діяльності суб'єкта господарювання [34].

Під час формування фінансового менеджменту як самостійної галузі знань (кінець 50-х – початок 60-х років ХХ століття) концепція збалансованості грошових потоків стала однією з базових концепцій. Відповідно до цієї концепції гроші, що знаходяться в постійному русі, утворюють грошовий потік зі своїми параметрами. Тобто оцінка цього грошового потоку передбачає його ідентифікацію, визначення його тривалості та виду, а також визначення чинників, що формують елементи грошового потоку.

Вагомим тут є вибір коефіцієнта дисконтування, що дає змогу зіставити елементи потоку, які генеруються в різні моменти часу, здійснити оцінку ризику, пов'язаного з цим пото-

Класифікаційні ознаки загроз фінансової безпеки суб'єкта господарювання

Автор	Класифікаційні ознаки загроз фінансової безпеки
Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук [8]	місце виникнення; ставлення до загроз; ступінь важкості наслідків; об'єкт посягань; можливість здійснення; форма збитку; тривалість дії; частота дії; рівень прогнозованості; можливість попередження; суб'єкт загроз
Х.К. Мірза-заде [18]	масштаби фінансово-господарської діяльності; рівень ведення бізнесу
О.М. Підхомний, Н.О. Микитюк, І.П. Вознюк [26]	джерело виникнення; рівень тяжкості наслідків; рівень вірогідності; стадії діяльності; об'єкти посягань; суб'єкти загроз; форми збитку
Л.А. Запорожцева [13]	загрози втрати ліквідності; загрози втрати фінансової самостійності; загрози зниження ефективності діяльності, втрати прибутковості і здатності до самоокупності та розвитку; загрози нестійкого розвитку в результаті недотримання «золотого економічного правила»; загрози нарощування боргів з причини уповільнення інкасації дебіторської заборгованості; загрози неплатоспроможності; загрози зниження вартості
І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко [19]	безпосередність впливу; ступінь сформованості; можливість виявлення; джерела виявлення; об'єкти, яким вони загрожують; масштаб можливого впливу на підприємство; вплив на певний вид діяльності; вид фінансово-економічних інтересів підприємства; тривалість; ймовірність реалізації; розмір ймовірних збитків; можливість передбачення; об'єктивність чи суб'єктивність зумовленості; ступінь їх суб'єктивного сприйняття
Ж.Д. Османов, О.В. Константинов [21]	сила впливу; ймовірність реалізації; форма прояву; тривалість дії; рівні ієрархії; джерела і характер загроз
О.М. Підхомний [25]	сфера дії; характеристика суб'єкта; ресурсна невідповідність; стабільність існування; рівень поширення; масштаби дії; елементи фінансової системи; відображення форм конфліктів у законодавстві; критичність впливу; зв'язок з іншими факторами; актуальність

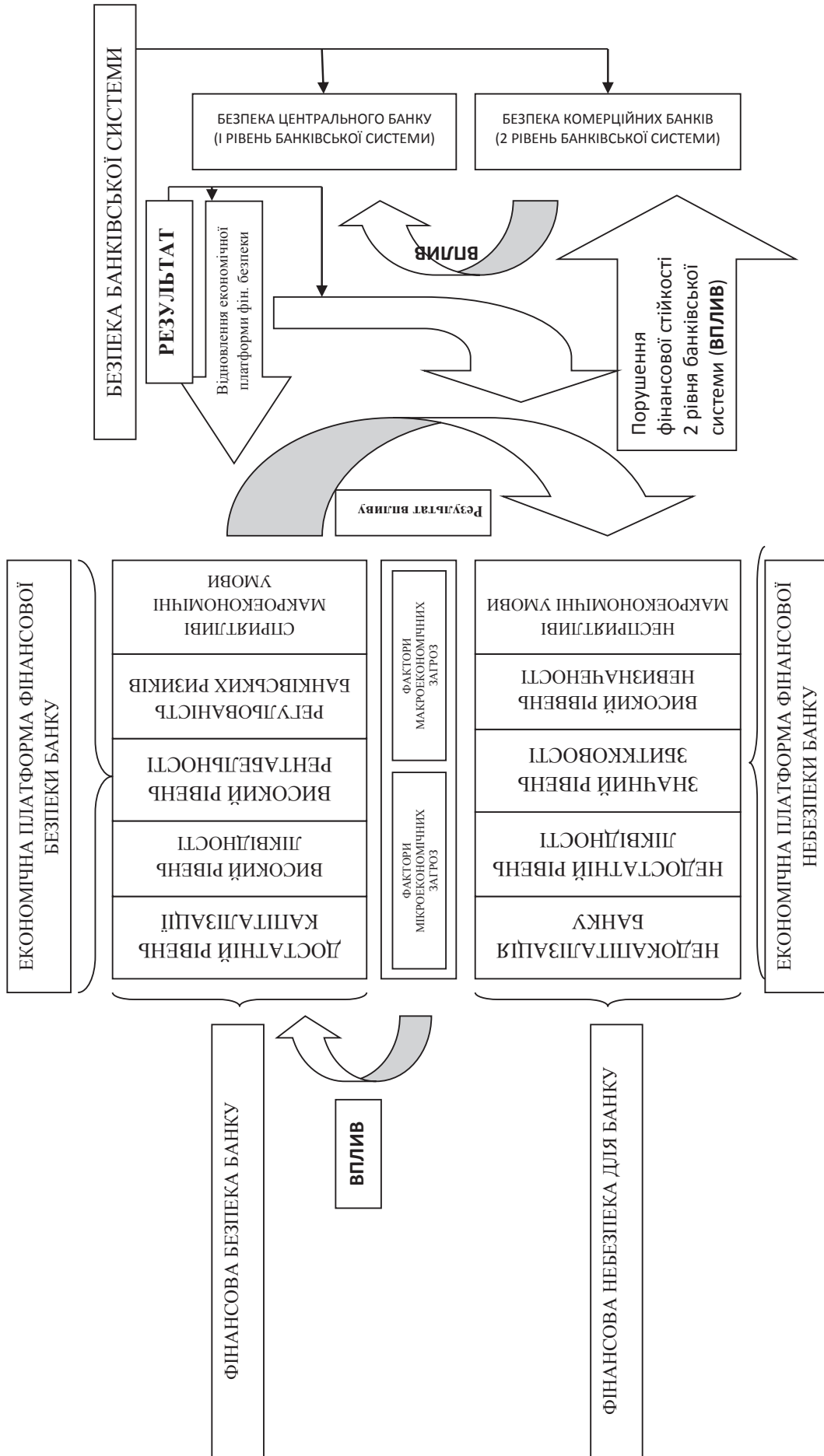

Рис. 1. Економічна сутність фінансової безпеки банку як детермінанта безпеки банківської системи

ком, а також визначити спосіб його обліку [15].

Другий параметр концепції грошового потоку об'єднує її з іншою базовою концепцією фінансового менеджменту, а саме концепцією зміни вартості грошових ресурсів у часі. Сутність її полягає в тому, що грошова одиниця, що є сьогодні, і грошова одиниця, очікувана до одержання через певний проміжок часу, не рівноцінні. Ця нерівноцінність визначається дією трьох основних причин.

1) Інфляція грошового потоку, що викликає природне бажання надійно розмістити їх як прибуткове вкладення, а також пояснює, чому розрізняються гроші, наявні і очікувані до отримання [11].

2) Ризик неотримання очікуваної суми, що виявляється в тому, що будь-який проект, що передбачає надходження грошового потоку в майбутньому, має певний рівень ймовірності бути невиконаним зовсім або виконаним частково [30].

3) Оборотність грошового потоку, що означає, що в обігу грошові кошти можуть генерувати дохід, повертаючись до власника після кожного кругообігу з шуканим приростом [6].

Зазначимо, що грошові потоки банку цікаві з позиції фінансової безпеки не самі по собі, а у площині проблем, що вирішуються за їх допомогою. Так, генерування грошового потоку дає змогу окупати витрати і створювати прибуток, що зумовлює зростання добробуту, розширення потенціалу, збільшення частки на ринку, підвищення конкурентоспроможності.

Однак, опираючись на праці Дж. Майлза і Д. Чої, відзначимо, що існування двох однакових грошових потоків з ідентичними характеристиками, але з різною ціною неможливе [35].

Відсутність можливостей для безризикового арбітражування є центральною парадигмою в рамках теорії рівноважних фінансових ринків в умовах невизначеності. Інтуїтивно цей аргумент зводиться до того, що два активи з абсолютно ідентичними характеристиками повинні мати однакові ринкові ціни в будь-який момент часу. Як би це було не так, то була б можливість отримати безризиковий прибуток за рахунок арбітражування. Закон однієї ціни означає, що ціна портфеля фінансових активів повинна дорівнювати сумі цін складових цього портфеля активів.

Враховуючи окреслені нами постулати, що формують економічну сутність фінансової безпеки, можемо визначити певну економічну платформу фінансової безпеки банку як детермінанта безпеки банківської системи. Під економічною платформою фінансової безпеки банку ми розуміємо усталену сукупність загальнофункціональних елементів, що є життєво важливими у діяльності фінансово-кредитної установи (рис. 1).

Загалом зазначимо, що будь-яка економічна система не застрахована як від внутрішніх, так і від зовнішніх загроз, які пов'язані між собою, а тому разом з економічною платформою фінансової безпеки банку важливо, врахувавши вплив загроз, розглядати економічну платформу фінансової небезпеки для банку.

Висновки. Зміст фінансової безпеки банківської діяльності включає вжиття організаційно-управлінських, режимних, технічних та профілактичних заходів, що гарантують якісний захист прав та інтересів банківської установи, зростання статутного капіталу, підвищення ліквідності активів, забезпечення повернення кредитів, збереження фінансових та матеріальних цінностей. Звідси випливає, що процесом забезпечення фінансової безпеки банку слід вважати сукупність певних заходів, спрямованих на запобігання шкоди від негативних впливів на економічну безпеку банку. Саме запобігання загрозам, не

тільки явним загрозам економічної безпеки банку, але й потенційним загрозам, є основою функціонування системи фінансової безпеки банку.

Виконання достатньої умови, за якої буде досягнуто абсолютного рівня безпеки і стійкості, переходить в абстрактний стан, до якого слід постійно прагнути. Тобто з позиції філософського змісту процесу досягнення абсолютної фінансової безпеки і стійкості це є нескінченим процесом. Однак це не характеризує означений процес як безнадійний та абсолютно недосяжний, адже певний запас стійкості фінансової системи, який дасть змогу певний час уникати негативних наслідків прояву загроз і встигнути вжити певних необхідних заходів, що дадуть змогу стримати розвиток і поширення кризових явищ в економіці, вочевидь, є цілком реальним і досяжним.

За допомогою глибокого аналізу економічної сутності фінансової безпеки можна сформулювати єдині підходи до сприйняття та оцінки загроз фінансової безпеки національної економіки загалом та банківської системи зокрема. У цьому випадку найбільш ефективно виявить себе механізм прогнозування у взаємозв'язку з інструментами індикативного планування. Водночас застосування індикаторів фінансової та економічної безпеки сприяє висвітленню досить великої кількості сценаріїв розвитку і досить точному визначенню величини загроз у функціонуванні банківської системи.

Література:

1. Розвиток фінансів в умовах відкритої економіки : [монографія] / [М.М. Александрова, Н.Г. Виговська та ін.] ; за ред. О.М. Петрука. – Житомир, 2012. – 416 с.
2. Аналіз діяльності комерційного банку : [навч. посіб.] / за ред. А.М. Герасимовича, Ф.Ф. Бутинця. – Житомир : Рута, 2006. – 599 с.
3. Артеменка Д.А. Механизм обеспечения финансовой безопасности банковской деятельности : автореф. дисс. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение, кредит» / Д.А. Артеменка. – Ростов-на-Дону, 1999. – 19 с.
4. Банковская система в современной экономике : [учебное пособие] / коллектив авторов ; под ред. О.И. Лаврушина. – 2-е изд., стер. – М. : КНОРУС, 2016. – 360 с.
5. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 1. – С. 7–25.
6. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1998.
7. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия : [учеб.] / И.А. Бланк. – 2-е изд., стер. – К. : Эльга, 2009. – 776 с.
8. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / [Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркачук] ; за ред. Т.Г. Васильціва. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.
9. Введение в банковское дело : [учеб. пособие] / под. общ. ред. Г. Асхауэра ; пер. с нем. – М. : Научная книга, 2006. – 629 с.
10. Герасимов П.А. Экономическая безопасность банка: концептуальный подход / П.А. Герасимов // Банковские услуги. – 2006. – № 4. – С. 20–30.
11. Дедкова М.В. Онтологическое исследование теории капитализации / М.В. Дедкова // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2007. – № 7.
12. Євченко О.А. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи / О.А. Євченко // Україна. – 2009. – Вип. 25. – С. 45–52.
13. Запорожцева Л.А. Финансовая безопасность предприятия при переходе на МСФО / Л.А. Запорожцева // Международный бухгалтерский учет. – 2011. – № 36. – С. 46–51.
14. Ільяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ільяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12–19.

15. Ковалев В.В. Финансовый анализ / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 1998.
16. Костюченко О.Є. Забезпечення фінансової безпеки банківської системи як складова фінансової безпеки держави / О.Є. Костюченко, В.І. Паталах // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 7. – Ч. 5. – С. 24–27.
17. Меда Н.С. Систематизація функцій банківської діяльності в сучасних умовах / Н.С. Меда // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 1 (19). – С. 149–152.
18. Мирза-заде Х.К. Мониторинг и оценка финансовой безопасности организации / Х.К. Мирза-заде // Экономика и управление. – 2009. – № 2. – С. 118–122.
19. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : [навч. посіб.] / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
20. Осипов С.В. Эффективная организационная структура коммерческого банка – основа успешного бизнеса / С.В. Осипов // Финансовая жизнь. – 2014. – № 2. – С. 10–12.
21. Османов Ж.Д. Система угроз экономической безопасности национального хозяйства в современных условиях хозяйствования / Ж.Д. Османов, А.В. Константинов // Лесотехнический журнал. – 2015. – № 1. – С. 250–264.
22. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е.А. Олейникова. – М., 2007. – 288 с.
23. Павлюк О.О. Сучасні тенденції розвитку світової банківської системи / О.О. Павлюк // Науковий вісник Херсонського державного університету – 2014. – Вип. 9. – Ч. 4. – С. 22–25.
24. Перекрестова Л.В. Внешние и внутренние угрозы финансовой безопасности предприятия / Л.В. Перекрестова, Р.С. Папехин // Финансы и кредит. – 2009. – № 16. – С. 68–75.
25. Підхонний О.М. Класифікація чинників фінансової безпеки України: теоретичний і практичний аспекти / О.М. Підхонний // БІЗНЕС-ІНФОРМ. – 2015. – № 1. – С. 284–290.
26. Типологія загроз фінансовій безпеці суб'єктів підприємницької діяльності / [О.М. Підхонний, Н.О. Микитюк, І.П. Вознюк] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vlp.com.ua/files/20_29.pdf.
27. Побережний С.М. Організація діяльності підрозділів банківської безпеки в сучасному комерційному банку / С.М. Побережний. – Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, 2004. – 54 с.
28. Роуз П. Банковский менеджмент : [учебник] / П. Роуз. – М. : Дело, 1997. – 750 с.
29. Синки Дж.-мл. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Дж.-мл. Синки. – М. : Альпина, 2007. – 1050 с.
30. Солодов В.В. Определение денежного потока при оценке инвестиций / В.В. Солодов // Финансовая газета. – 2004. – № 15.
31. Ткаченко А.М. Вимірювання фінансової безпеки банківської системи / А.М. Ткаченко, К.І. Мащенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39638/29-Ткаченко.pdf?sequence=1>.
32. Усоскин В.М. Современный коммерческий банк: управление и операции / В.М. Усоскин. – М. : ВСЕ ДЛЯ ВАС, 1993.
33. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 118–124.
34. Drucker P.F. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles / P.F. Drucker. – New York : Harper & Row, 1985.
35. Miles J. Comment: Evaluating Negative Benefits / J. Miles, D. Choi // Journal of Financial and Quantitative Analysis. – 1979. – Vol. XVI (5). – P. 1095–1099

Васильчишин А.Б. Экономическая сущность финансовой безопасности банковской системы: проблема плюрализма подходов

Аннотация. В статье раскрыта проблема неоднозначности подходов к определению экономической сущности финансовой безопасности банковской системы. Определено, что важным является обеспечение устойчивости финансовой составляющей в безопасности коммерческого банка. Кроме этого, в контексте проблемы установлено, что современные банки функционируют и как коммерческие учреждения, и как элемент экономической системы государства, который должен обеспечить стабильные условия для нормального его функционирования и повышения уровня жизни населения. Раскрыто содержание экономических основ финансовой безопасности банков через базовые постулаты ее формирования. С учетом определенных постулатов, формирующих экономическую сущность финансовой безопасности, определена определенная экономическая платформа финансовой безопасности банка как детерминант безопасности банковской системы.

Ключевые слова: безопасность, финансовая безопасность, банк, устойчивость банка, финансовая безопасность банка, угрозы финансовой безопасности, экономическая сущность финансовой безопасности банка.

Vasylychshyn O.B. The economic essence of the financial security of the banking system: the problems of pluralism approaches

Summary. Problem of ambiguity of approaches to the definition of the economic essence of financial security of the banking system is revealed in the article. It is defined that it is important to ensure the sustainability of the financial component in the safety of a commercial bank. In addition, in the context of the problem is established that modern banks function both as commercial establishments, and at the same time, as an element of an economic state which should provide stable conditions for its normal functioning and raising the standard of living of the population. The content of the economic foundations of the financial security of banks through the basic postulates of its formation is revealed. Taking into consideration the postulates, forming the economic essence of financial security, a certain economic platform of financial security of the bank is defined as a determinant of the security of the banking system.

Keywords: security, financial security, bank, stability of the bank, financial security of the bank, threats of financial security, economic essence of the financial security of the bank.